

Thorvaldsen: Lerhoved, fragment af relief. Rødtligt ubrændt ler. 12,3×10,5 cm. Erhvervet fra privateje 1973.

Inden i lerhovedet er klæbet en seddel med J.M.Thieles håndskrift: »Af Thorvaldsen«. Hovedet stammer fra lermodellen til relieffet »En dommedagsengel«, ifølge L.Müllers Fortegnelse over Thorvaldsens Værker i Thorvaldsens Museum fra 1848, s.69, modelleret i Rom 1842 »til Decoration for en Kirkegaard«. Originalmodellen i gips, d.v.s. afstøbningen efter lermodellen, findes i museet (Th.M.A 593). Som regel blev den endnu fugtige lermodel ødelagt ved gipsstøbningen, og leret æltet påny, men baronesse Stampe begyndte efter Thorvaldsens hjemkomst fra Rom at redde hoveder ud af formene og at lade dem tørre eller brænde. Hun fortæller selv, at hun brugte dem som gaver til Thorvaldsens venner og beundrere. Muligvis har baronesse Stampe i Rom, hvor hun opholdt sig med sin familie i 1842, også reddet dette hoved fra at ende i lerbøtten. Fragmentet har tilhørt J.M.Thiele, hans datter Augusta gift med Thorvaldsens Museums første leder Ludvig Müller, hendes søn overførster P.E.Müller, og det er fra dennes datter Else Merete Müller erhvervet til Thorvaldsens Museum.

Eva Henschen

Anton Melbye (1818-1875): Thorvaldsens hjemkomst. Betegnet: »Octbr 1839. A.Melbye/d. 17 Sebtr 1838.« Blyant. 23,9×31,6 cm. Gave 1973 fra fru Ida Thiele Slej.

Melbye var elev af Eckersberg og udførte denne tegning samtidigt med, at læreren afsluttede sit maleri af Thorvaldsens hjemkomst, udført til Thorvaldsen selv (Th.M. B 217). Tegningen viser et stort antal mennesker i både nedenfor fregatten Rota, på hvis dæk Thorvaldsen står. Melbye behandlede motivet i en mere gennemarbejdet tuschtegning på Frederiksborg, hvor handlingen ses på længere afstand.

Thorvaldsens hjemkomst den 17. september 1838 blev skildret i talrige malerier, tegninger og stik, omtalt af Sigurd Schultz i »Da Thorvaldsen kom hjem« (1938). Kunstforeningen i København udskrev en konkurrence over emnet, den afsluttedes i januar 1839 og blev vundet af Fritz Westphal. Da Melbyes tegning er dateret oktober 1839 har den intet med konkurrencen at gøre. Den har tidligere tilhørt Just Mathias Thiele og er skænket museet af dennes oldebarn, fru Ida Thiele Slej.

Bjarne Jørnæs

Thorvaldsen: Napoleon. Buste, gips, originalmodel. H. 100 cm. Modelleret i Rom ca. 1830. Erhvervet 1974 fra fru Gertrud Elling. Proveniens: »Degnens Have« ved Nysø; Kresten Krestensen; Gunnar Sadolin; Christian Elling.

Busten af Napoleon bestiltes af englænderen Alexander Murray, til hvem Thorvaldsen udførte et marmoreksempplar, som senere er indgået i museets samlinger (A 850). Originalmodellen eller en gipsafstøbning udstilledes i 1834 på Charlottenborg som »Napoleons Apotheose«. Busten er posthum, udført efter en dødsmaske, og derfor mindre levende i portrætkarakteriseringen end de fleste af Thorvaldsens øvrige portrætbuster. Om busten se Else Kai Sass: Thorvaldsens Portrætbuster, II, København 1963, p. 230-238.

Ifølge en tidligere ejer, sanglærer Kresten Krestensen, har originalmodellen til Napoleon-busten stået i »Degnens Have« ved Nysø. Man må antage, at degnen er kommet i besiddelse af busten gennem familien Stampe eller direkte fra Thorvaldsen selv. Overfladen er lettere beskadiget, hvilket kan tyde på, at busten virkelig en tid har stået udendørs. Kresten Krestensen lod Thorvaldsens Museums konservator, Rasmus Andersen, restaurere busten efter at have erhvervet den, antagelig mellem 1915 og 1920. Kunstsamleren, direktør Gunnar Sadolin købte busten kort efter december 1924, og den stod i hans samling i Dragør til hans enkes død i 1964. Herefter overlod arvingerne den til professor Christian Elling, efter hvis død den erhvervedes til museet i 1974.

Bjarne Jørnæs

Fig. 1. P.C.Skovgaard: Nysø set fra nord. Olie på lærred, 74×112 cm. Betegnet: P Skovgaard – 1853. Thorvaldsens Museum.

P. C. Skovgaard: Nysø set fra nord. Betegnet forneden til venstre »P Skovgaard - 1853«. På bagsiden påskriften »Jeanina Stampe til Hest/Holger Stampe paa Bliss/(fra v. til højre) Gertrude Muhle/eller Susette Mari-bo/Elise Stampe og Kristine Stampe født Dalgas/I Baggrunden Gartner Tollesen«. Olie på lærred, 74×112 cm. Erhvervet 1974 som gave fra frøken Margrethe de Jonquières i overensstemmelse med Rigmor Stampe Bendix' og Astrid Stampe Feddersens testamentariske disposition af 2. marts 1923. Proveniens: Elise Stampe; Elisabeth Wedell-Wedellsborg; dennes datter Elisabeth Thiele; Rigmor Stampe Bendix og Astrid Stampe Feddersen. Fig. 1.

Som på et nederlandsk arkitekturstykke ses Nysøs røde barokbygning bag en åben plads med staffagefigurer. Hovedbygningens facade ligger i skygge, medens eftermiddagssolens stråler falder på husets græsklædte forgård med en udbygning af bindingsværk. I den cirkelrunde grusgang står

Thorvaldsens »gamle Mutter«, baronesse Christine Stampe med sin ældste datter Elise (født 1824). En ung kvinde, enten Gertrude Muhle eller Susette Mariboe, niecer af baronesse Stampe, klapper hesten med den hvide blis. Rytteren er familiens næstældste søn Holger (født 1822), og i damesaddel på hesten bagved sidder den yngste datter Jeanina (født 1833). I baggrunden findes hundehus og dueslag, bænk med mælkefade til tørre og et par koner ved brønden. Den gamle mand med piben er gartner P.B. Tollufsen, som i 1819 ledsagede den unge baron Henrik Stampe på en fodrejse til Italien, en rejse, der endte med Stampes forlovelse og bryllup med Christine Dalgas i Neapel. I forgrunden græsser en ged med sit mørke hoved placeret præcist i billedets midtakse.

Maleriet er antagelig identisk med et billede, som P.C. Skovgaard udstillede på Charlottenborg i 1853. Dettets titel »Nysø, en klar Efteraarsdag« passer godt til museets nyerhvervede billede, hvor træernes grønhed er begyndt at mørkne, og en flok fugle samles over trætoppene. Flere skitser til maleriet var udstillet på P.C. Skovgaards 100-årsudstilling i Kunstforeningen i 1917; som nr. 436 en akvarel af Holger og Jeanina til hest (nu i Fyns Stifts Kunstmuseum) og som nr. 189-90 et par oliestudier med rytterne enkeltvis. Studien af Holger Stampe bærer datoen »4. October 1852«, og begge billeder tilhørte i 1917 Winkel & Magnussen.

Herregaarden Nysø og egnen omkring den var et af Skovgaards yndlingsmotiver. Vi kender billeder af ham derfra allerede fra 1846, og efter sit bryllup i 1851 med Georgia Schouw, en datter af botanikeren og politikeren J.F. Schouw og Susette Dalgas, der var søster til baronesse Stampe, besøgte Skovgaard Nysø hvert år. Under sine ophold gengav han den røde gård og den yndige egn både i farvefriske studier og i store, blidt gennemkomponerede billeder som det, museet nu har modtaget som gave.

Dyveke Helsted

Fig. 2 og 3. Bertel Thorvaldsen: Terkel Mørch og An(n)e Marie Mørch. Blyant og akvarel på grunderet pergament. 12×9,3 cm. Thorvaldsens Museum.

Thorvaldsen: Terkel Mørch, kancellist i Søetatens Commisariats Departement. Blyant og akvarel på grunderet pergament, 12×9,3 cm., oval.

Thorvaldsen: An(n)e Marie Mørch, født Voigt. Samme teknik og format. Erhvervede 1976. Proveniens: grosserer Einar Voigt; Inge Voigt Goldsmith. Fig. 2 og 3.

De små portrætter af Thorvaldsens ungdomsven Terkel Mørch (1767-1841) og hans hustru (1775-1807) er, ifølge Mørchs selvbiografi »Mit Levnet« (Odense 1831), tegnet i det unge ægtepars hjem i Gothersgade i 1796. Thorvaldsen havde truffet Mørch i det »dramatisk-literaire« selskab, der kaldtes Borups Selskab. I påskrifter på rammernes bagklædninger fortæller Mørch om Thorvaldsens »Vennebesøg og Deeltagelse i vores stille glade, Huusliv, hvor den Ædle stedse fandt sig vel«.

Tegningerne hører til den gruppe portrætter, som Thorvaldsen inden sin rejse til Italien tegnede til sine venner eller udførte for en ringe betaling for at kunne leve og for at »understøtte sine Forældre med Hjælp til Huusholdningen«.

Dyveke Helsted

Fig. 4. Bertel Thorvaldsen: Pulcinella og Harlekin. Blyant. 22,9×26,6 cm.
Betegnet: Thorvaldsen fecit til Julen 1839. Thorvaldsens Museum.

Thorvaldsen: Pulcinella og Harlekin. Betegnet med Thorvaldsens hånd forneden til højre »Thorvaldsen fecit til Julen 1839«. Bly, 22,9×26,6 cm. Erhvervet 1977 på Bruun Rasmussens auktion nr. 361, kat. nr. 11. Proveniens: Baron F. Zytphen-Adeler, Dragsholm. Fig. 4.

Den store blyantstegning af Thorvaldsen er erhvervet under titlen »Pjerrot og Harlekin«, og man kunne fristes til at tro, at det drejer sig om den af Thorvaldsen beundrede Adolph Price som Pjerrot på »Morskabsteatret« på Vesterbro. Imidlertid bar Price i denne rolle ikke maske, men kridtede blot sit ansigt, og hans dragt var desuden iøjnefaldende ved knapper i kolossal størrelse.

Figuren, som her antastes af Harlekin, er snarere den napolitanske maskefigur Pulcinella, således som han ses i Bartolomeo Pinellis »Scener af det romerske folkeliv« fra 1820'ernes begyndelse.

Julen 1839 tilbragte Thorvaldsen på herregården Nysø. Fra baronesse Stampe ved vi, at han da skar julekager ud i dejg, både »Dyr, Damer, Macaronispisere, Polischineller o.s.v.« Måske har tegningen, der er gjort med let hånd, en tilknytning til disse julekager, der af baronessen blev omhyggeligt gemt.

Dyveke Helsted

Thorvaldsen: Barndom og forår. Cirkulært relief. Marmor. Diameter: 68 cm. Signeret f.n.t.v.: THORVALDSEN F. Modelleret i Rom 1836. Gave fra dr.scient. Bøje Benzons bo 19.juni 1977. Fig. 5.

Solgt på Thorvaldsens Museums auktion 1.10.1849 over Thorvaldsens efterladenskaber under gruppen »Fuldendte Arbeider. Efterladte færdige af Thorvaldsen, alle i hvidt statuarisk Marmor«, som nr. 13. I auktionskatalogets forord kan læses, at de genstande, der blev solgt, alle enten var dubletter eller ifølge Thorvaldsens testamente var bestemte til afhændelse.

Relieffet blev købt for 300 rd. af den svensk-norske vicekonsul og handelsmand Peter Anton Alfred Hage, ejer af det nu nedrevne Stokkerup, Strandvejen 724, Klampenborg, iøvrigt svoger til grosserer og kunstmæcen Hans Puggaard. Ifølge familietraditionen kom relieffet via P.A.A.Hages datter Vilhelmine (Ville), gift med komponist Peder Heise, til niecen Johanne (Hanne) Bissen, datter af billedhugger Vilhelm Bissen og Johanne Vilhelmine Hage (Michelsen), datter af P.A.A.Hages hustru Frederikke Vilhelmine, f.Faber, i dennes første ægteskab. Fra Johanne Bissen, gift med apoteker Alfred Benzon føres relieffet videre til sønnen Bøje Benzon, ejer af det nuværende Stokkerup, Strandvejen 724, Klampenborg.

Foråret hører til en serie på fire årstidsbilleder, der både i originalmodeller og marmor har eksisteret og været indmuret i Thorvaldsens Museums vægge fra dets oprettelse. Museet har derfor ladet det nye eksemplar montere i en hvid jernramme, der således gør det muligt at repræsentere Thorvaldsen på udstillinger med et arbejde af høj kvalitet. *Eva Henschen*

Fig.5. Bertel Thorvaldsen: Barndom og forår. Marmor. Diameter: 68 cm. Betegnet: Thorvaldsen F. Thorvaldsens Museum.

C.W.Eckersberg (1783-1853): Tilskuere ved Thorvaldsens hjemkomst. Betegnet: »33« og »1838«. Påskrift på bagsiden af påklæbet karton: »C.W. Eckersberg, Kjøbt paa Prof. G. Chr. Freunds Auktion 1900. Katalog No. 126. J.M.Hatting«. Blyant. 20,2×27,5 cm. Gave 1977 fra major K.O.Gissel-feldt, Gl.Vodskov.

Tegningen kan ifølge påskriften på kartonen spores tilbage til billedhuggeren Georg Christian Freund (1821-1900), som fra 1892 var titulær professor ved Kunstakademiet. Den gengiver let karikeret en række persons reaktion på Thorvaldsens hjemkomst den 17. september 1838, men hovedpersonen ses ikke. Til højre står en mand og en stor dreng. Manden ligner H.E.Freund, og drengen kan derfor antagelig forestille hans nevø, tegningens tidligere ejer, G. Chr. Freund, som i 1836 kom til København for at uddanne sig til billedhugger under sin onkel og på Kunstakademiet, og i 1838 var 17 år. Auktionskataloget over hans dødsbo opfører som nr. 126 syv tegninger af Eckersberg uden at udspecificere emnerne.

Bjarne Jørnæs

Carl Michael Dahl (1812-1865): A.F. Tscherning viser to bønder rundt på Thorvaldsens Museum. Olie på lærred. 38×38 cm. Erhvervet på auktion 1977. Proveniens: Johan Hansen; Katy Brunov. Fig. 6.

C.M.Dahl, som i sin samtid var mest kendt som marinemaler, viser i dette maleri A.F. Tscherning og to bønder (i Arne Bruun Rasmussens auktionstatalog kaldet amagerbønder), i Thorvaldsens Museums værelse 9, hvor marmorstatuen af Vulkan nu er opstillet. Tscherning (1795-1874) var blandt stifterne af selskabet Bondevennerne og blev krigsminister i Martsministeriet i 1848. Efter at være trådt tilbage fra denne stilling, talte han som rigsdagsmand gennem mange år bøndernes sag. Maleriet hentyder antagelig til hans virksomhed som bondepolitiker, og måske ligger der en vis satire i, at han bøjer sig så affabelt for de to bønder.

På en seddel, tidligere klæbet på maleriets bagside, men aftaget ved dets rentoilering, hentydes der til hans virksomhed som politisk skribent: »I Aarene 1831-33 angreb Tscherning det Danske Væbningssystem og Krav om almindelig Valgret, hvilket medførte i 33 en 5aarig Landsforvisning.

Fig. 6. C.M.Dahl: A.F.Tscherning viser to bønder rundt på Thorvaldsens Museum. Olie på lærred. 38×38 cm.
Thorvaldsens Museum.

Efter Hjemkomsten traadte han udenfor Nummer og opholdt sig 2 Aar i Frankrig, kom derpaa tilbage og *krøb for Bønderne*. Blicher støttede ham i Jyllandsposten 1839.« Der var dog ikke tale om egentlig landsforvisning, officielt blev Tscherning sendt på studierejse for artillerikorpsset som kongelig ansat.

Selv om den politiske pointe måske ikke mere er så indlysende, har maleriet stor dokumentarisk værdi som en skildring af besøgende i museet. Som det første museum i Danmark åbnede Thorvaldsens Museum sine døre for alle uanset rang og stand. I værelse rum 9 stod fra museets åbning i 1848 til 1861 originalmodellen i gips til Vulkan (A 9), indtil den sidstnævnte år erstattedes af den under tilsyn af H. W. Bissen udførte marmorstatue (A 8). Det kan være svært at afgøre, hvilken af de to udgaver af Vulkan, man ser på maleriet, mest sandsynligt gipseksemplet. Rammen bærer en påklæbet etiket fra P. C. Damborg og er samtidig med maleriet.

Bjarne Jørnæs

Peter Julius Larsen (1818-1852): Parti af Thorvaldsens atelier på Charlottenborg. Betegnet: »P.J. Larsen 1837«. Olie på lærred. 71,5×53 cm. Erhvervet på auktion 1977. Proveniens: Kunstforeningen; Bataillonskirurg Ewertsen, Hillerød; Valdemar Glückstadt; Johan Hansen; Katy Brunov. Gengivet på omslaget.

Thorvaldsen havde gennem årene hjemsendt en stor del af sine værker fra Rom, for det meste i gips. Mange af dem udstilledes på Charlottenborg, hvorefter de opstilledes rundt om i bygningen, bl.a. i festsalen, den såkaldte Antiksal. Som professor ved Kunstakademiet havde Thorvaldsen ret til en bolig på Charlottenborg, og længe inden han vendte hjem reserverede man ham en lejlighed med et atelier i den tilstødende, af C. F. Harsdorff ombyggede portik under kuppelsalen. Her opstillede man nogle af hans skulpturer og gav unge kunstnere lejlighed til at tegne efter dem.

P. J. Larsens maleri er fra hans studietid på Kunstakademiet, hvor han begyndte i elementarskolen som ti-årig. Det er dateret 1837, året før Thorvaldsen vendte hjem, og derfor inden det afbildede rum tjente til sin bestemmelse som billedhuggeratelier; det udstilledes på Charlottenborg i 1838. J. V. Gertner har 1836 malet rummet under kuppelsalen med Thorvaldsens skulpturer (Statens Museum for Kunst). P. J. Larsen ser det samme rum fra det nordre siderum og afbilder følgende skulpturer: Døbefonten til Brahetrolleborg, Mars og Amor, Dåbsengelen og inden for døren Bacchus og Ariadne under relieffet Natten.

Bjarne Jørnæs

Gengivelser i biscuit og terracotta efter Thorvaldsens arbejder. Erhvervet 1974-77.

For at opbygge en lille studiesamling af ældre gengivelser efter Thorvaldsens skulpturer har museet erhvervet et udvalg af biscuitfigurer og -relieffer fra Den Kgl. Porcelænsfabrik og Bing og Grøndahl. Efter museets udgivelse af »Biscuit efter Thorvaldsen« af Bredo Grandjean (1978) kan disse biscuit-eksemplarer nu dateres og kopisten bestemmes.

Fra Bornholms Museum i Rønne erhvervedes i 1977 femten små relieffer i terracotta efter Thorvaldsen, fremstillede på L.Hjorths fabrik i Rønne omkring 1880.

Eva Henschen